

Barndomsminder fra Hundborg Præstegaard i 1860erne.

Af AGNES BRUUN, f. Licht.

I DEN NÆRMESTE TID før og efter den dejlige Dag, da jeg blev 80 Aar, har jeg, som det alvorlige Menneske, jeg i Virkeligheden er, beskæftiget mig meget med mit Liv og mine Minder, - i min Alder kan Afslutningen jo ventes naar som helst. - Dette har givet mig Lyst til at samle nogle af mine tidligste Erindringer om de beskedne, men saa uendelig lykkelige Forhold i den gamle Hundborg Præstegaard, hvor vi fem Søskende fødtes, - kun Valdemar var født i Hobro ca. et Aar før mine Forældre i Vinteren 1856 flyttede til Thy¹). Som den ældste af vi nulevende Søskende husker jeg vel mest fra den Tid.

Circa $\frac{5}{4}$ Mil fra Vesterhavet laa den lave straatækkede Præstegaard. Værelserne var rummelige og hyggelige, men lavt var der til Loftet og Vinduerne kun et Minimum i Størrelse mod dem, jeg her flotter mig med. Far søgte forgæves at skaffe Læ til den ret store Have; Granerne blev kun lave og laa hen, knuget af Vestenvinden, men Østerhaven, som laa i Læ af Avlsbygningerne, var fed og frugtbar med Masser af Grøntsager, Buskfrugt, Jordbær og Blomster. Far havde forbedret Lejligheden ved at bygge en grundmuret Fløj til det gamle Vaaningshus ud mod Haven, - der var Børneværelse, Pige-kammer og et ekstra Gæsteværelse. - Fra Køkkenet kom man direkte ud i et mægtig stort Bryggers uden Loft, Gulvet brolagt med almindelige Kampesten, runde og spidse, sat i Sand; en klaprende, utæt Dør førte ud til Gaarden, Blæsten susede ind overalt. I dette Bryggers var den store murede Bagerovn, hvori Mor bagte alt vort Brød, Kager, Pebernødder til Julen i store Masser, og gennem dette Bryggers skulde man til det store Fadebur eller Spisekammer, - Kælder var der ikke. Min unge smukke Mor samlede Masser af Gigt ved de mange daglige Ture gennem det store slemme Rum og maatte desværre lide under det hele sit Liv.

Jeg mindes dette interessante Fadeburs forskelligartede Indhold. Paa de lange Hylder Rækker af Glas og Krukker med det dejligste Syltetøj. Paa Stengulvet kunde der kravle store Hummere med sammenbundne Kløer, bragt om Morgenen som en Gave fra en Vorupørfisker. Tienden fra Fiskerlejet bestod iøvrigt i 90 Lispund Klipfisk, som kørtes direkte til Thisted og afleveredes til Fars Købmand, den rige brillante Agent Hundahl²), mens Mor kun beholdt et Knippe deraf, som stod opad Muren i Fadeburet; en Torsk, som maalte en Alen om Livet (jeg har selv set Far maale saadant et Monstrum), ogsaa en Fiskergave, hang i en Snor over en Bjelke. Til andre Tider var der Slagtemad i lange Baner; Gris og Faar havde vi selv, og Gaver som en Gaas eller et Par Ænder var et meget almindeligt Fænomen i de Tider. - Studehandelen var indbringende, Befolkningen velstaaende, ligesom jeg tør sige, at de unge, glade Præstefolk var endog meget afholdte.

Embedet var lille, saa vidt jeg véd paa 1.400 Rdl., og vi var 11-12 Personer hver Dag - der skulde spares, men, dels paa Grund af en Arv, dels ved Sparsommelighed, kunde Far forlade Hundborg med en Kapital paa lige saa mange Tusinde Rigsdaler som de Aar, han havde været Præst der, - altsaa 12.

Brændselet var naturligvis Tørv, særlig gode Æltetørv, hvilket sikkert var en Del af den meget heterogene Tiendeydelse "in natura". Gaardmænd og Husmænd afleverede Tørvene i store og smaa Læs, og bagefter var der megen Kaffedrikning i den store Spisestue, hvor "Præstemadammen" - thi det kaldtes Mor de første Aar, ligesom hun, som Præstens Datter i Hobro, var Jomfru Vogelius - selv stod for Enden af det lange Bord, selvfølgelig med stort hvidt Forklæde, og lavede Kaffe ved den blanke Messingmaskine.

En ret mærkelig Tiendeydelse var, i alt Fald i de Aars Hundborg, en vis Mængde frisk sød Mælk, som af Bønderne paa en nærmere fastsat Dag kørtes til Præstegaarden i store Spande. (En lignende Leverance, men i mindre Format, til Jordemødrene). Jeg husker ikke om Mælken arriverede paa én Dag, men ret nervepirrende var det for en ung, købstadfødt Husmoder at blive stillet overfor den Opgave hurtigst muligt at forvandle den Masse af fed, let fordærlig Mælk til meget store Oste og senere passe og lagre disse. Hvor Mor fik Kapaciteten fra, forstaar jeg ikke. Et Faktum er det imidlertid, at Mors Oste ikke var de ringeste blandt de vidtberømte "Præste"- og "Jordemoderoste" fra Thy³), og gamle Breve, blandt andet fra Mors Onkel i København, Justitsraad Gjern, melder i Prosa og Vers om Begejstringen, naar en saadan vellagret Kæmpeost naaede Familien. Et Sted staar i Brevet:

Naar glade vi fester med kræsene Gæster,
Staar Osten fra Thy I højeste Ry.

I et andet Brev:

Det lækre fede "Møllehjul", som I har annonceret,
Det er nu vel og lykkeligt til Staden arriveret.
Med dyb Respekt og Hjertens Tak det nu bli'r "expederet",
"Respekten" gælder Præstens Viv, som har det fabrikeret.

Som Forberedelse til denne første Leverance maatte anskaffes Ostepresse, Forme og meget mere, men Mor lærte altsaa ogsaa i Ostekapitlet at klare Situationen.

Vorupørfiskerne var Fars specielle Venner, efter at han, indfødt Sjællænder som han var, havde lært deres mærkværdige Sprog, - og, som andre Familier drager i Skoven en smuk Sommerdag, saadan fyldte Far og Mor Forpagterens store skumplende Vogn - som sikkert var helt uden Fjedre - med alle os Unger, Lærerinde, Pige, Madvarer og - crème de la crème - en selvkomponeret Jernovn, som Smeden havde lavet til ham, hvori man,

¹ H. H. Licht var Præst i Hundborg 1856-67, Rigsdagsmand 1861-1864, valgt i Thisted Amts 2. Valgkreds. Hans Hustru var Anania Elise Cathrine Vogelius.

² P. Chr. Hundahl, Købmand i Thisted, død 1875.

³ Om Degneostene se Aarbog 1942 S. 289.

mellem to høje Klitter, kunde fyre op til Kaffe Vandet - storartede Ture, hvor vi kom med paa Prøvefart med den store Redningsbaad, - og ellers rodede i Strandkanten efter Rav og Herligheder. - Men som altid forrest i Spilopperne, vovede jeg mig engang som 7-8-aarig for langt ud, en Bølge tog mig, jeg tabte Fodfæstet og vilde upaatvivlelig være druknet, hvis ikke en ung Skolelærerkone, som var med os, Md. Bjørndahl hed hun, øjeblikkelig var løbet ud og havde fisket mig op; frygtelig Oplevelse! Rystende og forkommen fulgte Mor os til nærmeste Fisker, hvor vi "fik tørt paa", - jeg maatte med Spot og Skam køre hjem i Fiskerdrengens Bukser og Trøje. Endnu mindes jeg tydeligt Rædselen og det kolde Gys, da jeg lukkede øjnene og gav op.

En stor Begivenhed i min tidligste Barndom skete, da en engelsk Damper ved Navn "Ouse"⁴) en tidlig Morgen strandede ved Vorupør, helt inde paa inderste Revle. Skibet blev Vrag, ingen fattede, hvordan det var kommet saa nær Land. Kaptajn Priest sov i sin fine Kahyt, stort Drikkelag havde der været om Natten, - de fleste af Besætningen tumlede op af Søvn, da Skibet stod fast og skiltes i to Dele. Saa nær Land stod det, at man i Baade let kunde tage ud og se sig om i Vraget med de fine Kahytter. Den kostbare Ladning af Manufaktur- og Luksusvarer, som var bestemt for St. Petersborg, blev - for Størstedelen ødelagt eller havareret af Søvand - bragt i Land og solgt ved Auktioner. Der kom Folk langvejs fra for at byde paa de fine Sager, og der skete det mærkelige, at vi Pigebørn, som ellers om Vinteren var klædt i Hvergarn, spundet i Hjemmet af vore egne Faars Uld, nu fik Søndagskjoler af det fineste Silketøj, og da Stykket var saa stort, var Gardinerne i "Stadsestuen" af det samme Stof, mens Mor fik det vidunderligste mørkeblaa Brokade, som maaske var bestemt for en Prinsesse, til Kjole og do. sort til Foer i Sommerfrakken, fint Lærred til Lagner osv. Den sidste Auktion stod i selve Vorupør, hvor den stakkels Kaptajn Priest boede hos en Fisker som en halv Fange, mens hans meget slette Sag stod paa, - han fik aldrig mere Skib at føre. - Der solgtes bl.a. Salver, Pudder, Skønhedsmidler og andre fine Ting, - man sagde Masser laa spredt paa Stranden, ingen forstod sig paa Indholdet. Fiskerne aabnede mange Daaser, prøvede at smøre det paa Brød, men da det smagte afskyeligt som det lugtede dejligt, smed de det bort med Foragt.

Til de store Forlystelser hørte det at faa Lov at køre med Far og Mor til Thisted, vist $1\frac{3}{4}$ Mil, i aaben Vogn og med et Par sindige jydsk Heste for. Vi kørte ind hos "Agenten", Hundahl hed han, men som "Agenten" var han kendt i hele Byen og i mange Miles Omkreds. Han var rig, værdig, med højt graat Haar og do. Bakkenbarter, havde Bryggeri og Korn- og Butikshandel. For vore Barneøjne boede han som en Konge i store, fine Stuer, men var selv kun at træffe i et ganske lille, yderst tarveligt Kontor, hvor han stod ved en høj Pult og afgjorde Forretninger med Far, - han fik jo al Klipfisken og betalte med Varer. - Naar Regnskabet var afsluttet, vankede der undertiden en Daler til hver af os Børn - i Reglen to - som den Dag var med. Det var ingen ringe Chance. Saa gik vi med Mor til hendes gode Venner, Byfoged Schouw⁵), en glad og fornøjelig Familie med 12 eller 14 Børn, saa der var Støj og Humør.

Mor skulde i Butikker med Fru S., men alle vi Børn fik Lov at bænke os, som vi kunde bedst ved det lange Spisebord til solide Mellemmader og Mælk. Inden hun gik, tog Fru S. en vældig Kageskaal, fyldt med smaa Tvebakker, og strøede med et Sæt hele Indholdet langs hen ad Bordet; - det var forbavsende, men morsomt. En af Døtrene blev Sangerinde ved Det kgl. Theater samtidig med Augusta Skov, senere A. Lütken.

Vi endte gerne Dagen hos Provst Paludan-Müller⁶), Digterens Broder, hvis ældste Datter, Benedicte, i $4\frac{1}{2}$ Aar var vor udmærkede og dygtige Lærerinde, indtil hun blev gift med en af Brødrene Hage, en Fætter til Adam Mackeprang paa Kiding. Det var herlige, højt begavede Mennesker, som Far og Mor havde stor Glæde af at komme sammen med, men Afstanden var saa stor, at det kun kunde ske ret sjældent. Der var 4 Sønner og 4 Døtre, alle noget ældre end vi.

Foruden deres gode Venner i Thisted besøgte mine Forældre, som rimeligt, flere Præstefamilier, især Provst Madelungs⁷) i Sjørring, der var lidt i Slægt med Mor, og Pastor Krarups⁸) i Skjoldborg, - og de igen os, - alle disse Besøg dog med store Mellemrums, da de var ret omstændelige. Far valgte en Dag, hvor det saa ud til godt Vejr, forhørte Forpagteren, om han kunde undvære en Karl og Heste fra Middag til Aften, selvfølgelig for en fastsat Leje; svarede der ja, fik vi en dejlig Køretur, hjertelig Modtagelse, og vi Børn, som var saa lykkelige at komme med, store Oplevelser: en fremmed Have, Legekammerater og lukulliske Herligheder, som vi slutte med øjnene, men angreb med Tilbageholdenhed, - saa gammeldags var vor Opdragelse nemlig, at vi mente, at et artigt Barn tillige var et meget beskedent, og skønt Mor ikke, som hendes egen Mor, da hun var paa Visit med sin lille Pige og denne blev budt endnu en herlig Kage, svarede for hende: "Tak, den lille formaar ikke mere", saa vidste vi dog, at en Reprimande vilde blive Følgen, om vi klemte paa som vi havde Lyst, - og den undgik vi helst.

Fornøjeligt og festligt var det ogsaa, naar der ved 3-4 Tiden rullede en Vogn op for vor Dør med glade, veloplagte Gæster, - ofte maaske dygtigt forfrosne og forklemte, naar de havde siddet 3 paa hvert Sæde; man rettede Benene, gned de valne Hænder foran Kakkelovnen, og snart duftede Kaffen, som Mor lavede i Stuen foran Maskinen, og de mange gode Kager, som de Thy-Præstekoner var berømte for, kom frem. Efter Kaffen forsvandt de to Præster i Fars Studereværelse, hvor de snart fordybede sig i de Emner, der gensidigt interesserede dem mest, Kirke- og Skoleforhold i deres respektive Menigheder, o. s. v., Politik og Krigsmuligheder - Tiden var jo den mellem 48 og 64 - samt fortalte en eller anden munter Historie. Den indre Mission med sine strenge Krav om Alvor og Forsagelse selv af de uskyldigste Glæder kendte man endnu ikke til.

Der var en stærk Adskillelse mellem Kønnene i de Tider, saavel i Kirken, hvor Mænd og Kvinder sad pænt paa hver Side af Kirkegangen (Manden for sig, Konen for sig), som i Selskabslivet, hvor Mændene som Regel trak sig tilbage for at ryge deres Piber paa egne Enemærker. Røg i Dagligstuen var ikke opportunt, og Kvinderne -

⁴ "Ouse" strandede 31. Maj 1867.

⁵ Ulrik Frederik Rosing Schouw var Byfoged i Thisted 1861-1870.

⁶ Jens Paludan Møller, Præst i Thisted 1855-1864.

⁷ Johan Henrik Madelung, Præst i Sjørring 1848-1880.

⁸ N. B. Krarup, Præst i Skjoldborg 1859-1871.

utænkeligt, at de skulde blot saa meget som skele til en Cigaret. Man samledes altsaa til Aftensmaden Kl. 6, - længere end til 9-10 blev Gæsterne sjældent; de skulde jo ofte sidde 2-3 Timer og rulle henad Landevejen i sindig Kørsel. Man forstaaer, at enhver Husmoder med Respekt for sig selv altid var forberedt paa uventede Gæster; fine Kager og dejligt Syltetøj spillede en stor Rolle, og Fadeburet var godt forsynet med solide Madvarer. Der slagtedes ofte i Hjemmet, Gris, Faar, Lam og Fjerkræ, hvilket alt var meget billigt. Der var ingen Slagter i Byen, hvor man kunde gøre Indkøb i Pundevis. - Til disse foran omtalte Besøg meldte man aldrig sin Ankomst; - jeg tror, man ansaa den postale Besørgelse - Postbud og Diligence - for at være for dyr og for langsom. 4 Sk. for et Brev og adskillige Dage før Svaret kom - Landposterne traskede trohjertet fra Sted til Sted, en Kop Kaffe og en Sludder pr. Gaard, - og en Bonde gik hellere et Par Mil frem og atter tilbage for at bringe en Besked, end han skrev Brev, saa meget mere som de gamle - og mange af de ældre - ikke kunde skrive, og om de kunde det, i alt Fald daarligt kunde udtrykke deres Tanker paa Papiret. Tilmed var Papir dyrt, det maatte der spares paa; megen officiel Korrespondance, i alt Fald mellem Præst, Provst og Sogneraad i 50-60'erne foregik paa et ret lille firkantet Ark, som; naar det kun var beskrevet paa en eller to Sider, lagdes sammen i pæne Folder, Kanterne puttedes ind i hinanden, en slikket Oblat, klemt fast med Oblattrykkeren, lukkede for Herligheden, - og Konvolutten var sparet. - Som man af det foregaaende har set, var altsaa Udflugterne pr. Heste og Vogn til Præstegaardene og til de gode Venner i Thisted ret omstændelige, men mine unge livsglade Forældre trøstede sig med de lige saa gode Venner i Sognet, selv om disse ikke ragede op i aandelig Henseende som Provsterne Paludan-Müller og senere Sonne⁹), Fader til den bekendte dygtige Landmand - og her maa jeg først nævne "Kammerraaden", den rige Poul Knudsen til Ulstrup. Hans Korpus var mægtigt, hans Kinder svulmende, hans Hænder fede, med dybe Smilehuller, han var glad og gemytlig, fænomenalt dygtig Studeopdrætter og Studehandler, - men en Gentleman af Tænkemaade. Skønt ugift var han umaadelig gæstfri, hjælpsom og god til alle Sider; Formand i Sogneraadet de Aar, Far ikke var det. At besøge Kammerraaden var for os Børn som at komme til det Land Gosen, "der flyder med Mælk og Honning", for Knudsen var selv en stor Gourmand, og han forargede Mor, naar han smurte tykt Smør paa de fine Butterdejgskringler og lagde en god Skive fed Ost paa, ligesom naar han hævdede, at en Drift Stude som hans var noget af det "lifligste", han kendte. Det Udtryk brugte han nemlig gerne. Han var min og min Broder Pouls Gudfader, - jeg maa ærlig tilstaa, at han kun interesserede sig lidt for mig, men desto mere for Poul, som han elskede og altid paastod var kaldt op efter ham, hvad han aldeles ikke var, og aldrig glemtes det Sold, - dog uden nogen Slags Spiritus - som han foranstaltede, da min Fætter Poul Vogelius en Sommerferie besøgte os, og han fik de to Drengene hjem til sig. "Vi tre Poul'er", som han sagde, "Vi kan nok stoppe noget i os endnu, - og saa kørte han dem hjem om Aftenen til en frygtelig Mavepine og fælles Brækning om Natten og stor Uro for Mor. En anden Gang kørte han med "Poul'erne" til Havet og gav

⁹ H. C. Sonne, Præst i Thisted 1864-1875.

dem, med en bred Haandbevægelse og stor Liberalitet, Tilladelse til undervejs at skyde til Maals efter Kusken paa Bukken foran dem, saa meget de lystede. En lignende Tilladelse var aldrig givet hverken i det Vogelius'ske eller det Licht'ske Hjem. - Etatsraadstitlen, som Knudsen senere fik, efter at han giftede sig med sin Broders Enke, Teaterdirektør Riis-Knudsens Mor, og med hende blev Ejer af de to Herregaarde Moutrup og Blidstrup, klædte ham aldrig, han var og blev "Kammerraaden".

Paa samme Maade, som Kammerraaden kun nævnedes ved sin Titel, gik det Kaptajn Jagd¹⁰) paa Egebaksande, - han kaldtes af alle kun "Kaptajnen". To Modsætninger var de to Mænd i Sandhed. Knudsen var god, gæv, gavmild og gemytlig, Kaptajnen - en ganske køn, høj Soldatertype med flot Moustache - hidsig, lunefuld og ekcentrisk, men han havde tillige udmærkede Evner. Hans Karriere var ret ualmindelig. Som ung Seminarist havde han en kort Tid været Skolelærer, men gik i 48 frivilligt med i Krigen, avancerede hurtigt til Løjtnant og efter Krigen automatisk til Kaptajn og gav gerne Partiet som den, der havde vidst alting bedre end de Overordnede. Maaske har han ogsaa virkelig udmærket sig, - i alt Fald forstod han at skaffe sig gode Forbindelser. Hans største Bedrift er imidlertid Udtørringen af Sjørring Sø¹¹). Paa det udtørrede Areal byggedes to store Gaarde, Egebaksande og Rosvang, og paa disse skulde drives Mejeri og Studeopdrætning i stor Stil. Senere overtoges de indvundne Arealer af et Konsortium. Til at drive Rosvang valgtes Buus, en af Datidens mest bekendte Landmænd. Kaptajn Jagd beholdt Egebaksande. Gaarden var i ganske ufærdig Stand, da Kaptajnen med sin Familie flyttede ind. Hvad man hørte derfra, lød helt eventyrligt; det sagdes, at Køerne boede baade i Stuen og paa 1ste Sal, og da Kaptajnen straks efter sin Ankomst, trods det frygtelige Roden, der endnu herskede, foranstaltede en stor Modtagelse, hvortil han indbød de Herrer, som havde ansat ham, store og mindre Landmænd fra Egnen, og Honoratiores fra Thisted med Amtmanden i Spidsen, til en dundrende Middag, imponerede han hele Selskabet med sin Flothed og sine Vine og morede dem med sine Historier. I den store Spisesal med sine raa Vægge og sit Bjælkeloft - alt kun halvt færdigt - gik det lystigt til, og Lystigheden kulminerede, da, under selve Amtmandens Tale, en af de fine Præmie køer pludselig kom ind i Salen og med høje Brøl og paa anden Maade gav sit Bidrag med til Festen; - man mente, at Kaptajnen selv havde arrangeret det Nummer.

Hans Hustru var en fin, stilsfærdig Dame, Datter af Maleren Wenzel Tornøe. De fik efterhaanden mange Børn, hvoraf de tre ældste konfirmeredes af Far og var meget lykkelige for deres mange - og lange - Besøg i Præstegaarden i Konfirmationstiden.

Kaptajnens Princip var, at Børn skulde opdrages spartansk, yderst tarveligt og med Prygl for enhver Forseelse, Pigerne ganske som Drengene, - hvilket sikkert ofte bedrøvede hans Hustru.

Nær ved Gaarden var der gravet en stor og dyb Kanal til Afvanding. Der var en primitiv Bro derover, som Folkene skulde passere, men nærmere Indgangen var der lagt to lange, svære Fjæl ved Siden af hinanden, og ad

¹⁰ J. C. H. C. Jagd, Amtsforvalter i Thisted 1882-86.

¹¹ Historisk Aarvog for Thisted, Amt 1908 S. 29 flg.

dem gik Kaptajnen ofte selv over. En Gang, jeg var der og stod ved Kanalen med hans Børn, tvang han disse, begyndende med den ældste, til at gaa over, - det var uhyggeligt at se deres Angst; Far bad for dem, men til ingen Nytte. Far blev meget vred paa Kaptajnen, især da han fik at vide, at en af Drengene et Par Dage efter faldt fra denne Bro i Kanalen og brækkede sin Arm. Der var dybt ned og Vand i Bunden; drukne kunde de vel ikke, men altsaa let komme til Skade. Følgen af hans Strenghed i Hjemmet var, at Børnene, saa snart de var voksne, tog hjemmefra, hvor de jo heller intet videre lærte. To Døtre, søde Piger, Regine og Dorte, tog Plads i Sverige som unge Piger i Huset og blev vist gifte der; den ældste Søn, Wenzel, stak af til Amerika, og saa underligt kan det gaa, at da min ældste Broder en Aften med sin Familie sad paa Verandaen til deres Hus i Ohio, traadte Wenzel Jagd ind, og de fik sig en lang Passiar om Barndommen i det fjerne Thy.

Efter Fru Jagds Død fik Kaptajnen en yngre Lærerinde til sine Børn, min Mands Kusine, Datter af Toldforvalter, Etatsraad Bruun i Ærøskøbing, med hvem han giftede sig. Hun var af en anden Støbning end den første Fru Jagd, klog og myndig. og det lykkedes hende at omskabe det forstyrrede Hjem og bringe Børneopdragelsen ind i normale Former. Mine Forældre tabte Familien af Syne, da de flyttede fra Hundborg, men jeg ved, at det lykkedes Jagd at blive Folketingsmand og - gennem sine Forbindelser - Amtsforvalter i Thisted, senere i København. Med sin anden Hustru havde han tre dygtige Sønner, som alle kom i udmærkede Stillinger.

Da der ingen Bager var paa Landet - hvad skulde han vel leve af, naar hvert Hjem havde sin Ovn, stor eller lille efter Vedkommendes Behov -, kendte vi Børn kun "Bagerbrød"-Wienerbrød fra "Kringlekonen", som gerne viste sig et Par Gange om Maanedene. Vi Børn raabte Hurra, naar vi saa hende, en gammel Kone - naa, det kalder Børn jo enhver Kvinde over 30 - med en stor Kurv paa hver af sine bøjede Arme, saa hun maatte holde Hænderne foldede paa Maven for at bære dem. Kurvene, som ikke var brede, men saa lange, at de stak et godt Stykke udenfor hende baade fortil og bagtil, var fyldt med Wienerbrød og Kringler til 1 og 2 Sk. Stk. (Man havde jo den Gang og til ind i Halvfjerdserne den gamle Mønt med Rdl. og Skl.). Et hvidt Klæde var bredt over af Hensyn til Sol og Vejstøv. Helt fuld kunde Kurven jo ikke altid være, naar hun kom til Præstegaarden, - mangan lille smudsig Haand havde sikkert gramset i den, og selv om hun tjattede den, kom der straks en anden til, men Handelen gik strygende, ogsaa hos os; det var dog altid en Variation, som man tog med.

Ja, nøjsomt og tarveligt levede vi i det daglige, men kom der Gæster, havde Mor en Evne til at gøre det fint og festligt. Hun tog de smukke gamle Broderier frem, arrangerede i et Nu Blomsterne lidt om i Stuen, og om Aftenen kastede den høje Astrallampe sit milde Lys over Bordet, og i Stagerne tændtes Stearinlys. Stor Hygge kunde der være i de gammeldags lave Stuer. Til daglig nøjedes vi med to Tælle lys paa Bordet, foran hver en lille Bakke med Kobberlysesaksen, indtil Far i 64 fra København medbragte to smaa - i Grunden nydelige - Bordlamper til Petroleum (Hængelampen var endnu ikke opfundet). De beundredes meget, men lave som de var og

med en lille Rundbrænder, lyste de jo kun indenfor en lille Radius.

Man tændte Lys og Lamper m. m. ved Svovlstikker, Piber derimod med Fidibusser, som vi Børn om Aftenen lavede til Far i store Bundter; man trak dem paa en Traad, saa en enkelt kunde trækkes ud ad Gangen, og tændte dem ved Kakkellovnsilden. Svovlstikken efterlod en grim Lugt, naar man rev den af, men var iøvrigt let antændelig og derfor ret farlig. Den kunde stryges paa enhver kalket Væg, paa et sandstrøet Gulv - samt paa et Mandfoiks Buksebag. - Alle Gulve var hvidskurede, og paa Landet strøede man dem, naar de var tørre efter Skuringen, ganske let over med fint Gulvsand for at skaane dem for Smuds fra Fodtøj et, - hver Morgen fejedes det fine Sand bort og nyt strøedes paa, en hel Kunst var det at vifte en eneste Haandfuld ud over et stort Stykke af Gulvet.

Tændstikkerne opfandtes først mange Aar efter. Herhen hører en lille Historie. Far prækede i en fremmed Thy Kirke, hvor han stod foran Alteret, mens Degnen, som Skik var, gik op og ned ad Kirkegangen med Salmebogen i Haanden og ledede Sungen. Orgel var aldeles ukendt i Landsbykirker saavel som Kakkellovne; Kvinderne var godt indpakkede, og mange, f. Eks. Mor, førte med sig en lille skindforet Fodpose, da Kulden som Regel gik mest ud over Fødderne. Degnen skal altsaa tænde Lysene paa Alteret, og Far, som staar med Ryggen mod Menigheden, hører ham komme syngende af fuld Hals: "O Gud, du ser mig og du ved, alt hvad" o. s. v., ser ham standse ved Siden af sig, gratiøst løfte det højre Ben for at forbedre Strygefladen, rive en Svovlstik af paa sin Podex, tænde Lyset, derefter om paa Faders anden Side, hvor Fortsættelsen lyder: "Ser jeg med hellig Følelse, frem til dit Alter træde". Uden at ane det overskred han Grænsen mellem det ophøjede og det latterlige - Far følte det stødende deri, - Manden selv ikke.

Den højtideligste Begivenhed i en Præstegaard var dog, naar Hs. Højærværdighed kom paa Visitats, hvilket som Regel skete en Gang for hvert nyt Stift, Præsten flyttede ind i. Biskop Kierkegaard fra Aalborg, Søren Kierkegaards Broder, ventedes altsaa. Jeg var vel 10-11 Aar og utrolig optaget deraf, det mindes jeg tydeligt. Jeg havde læst og lært om Biskopper i Historien, - mægtige, tapre, undertiden onde, - Præster nævnedes sjældent i Historien, - ja, der var naturligvis Hans Madsen i Svanninge, der lurede i Skabet, - set en Biskop havde jeg aldrig. Han maatte sikkert være stor og myndig og komme frem med en vis Pomp og Pragt. Jeg saa, hvordan Mor satte alt ind paa at kunne modtage den store Gæst med Honnør, Huset skulde skinne af Properhed baade ude og inde, Biskoppens Værelse, hvor han skulde bo om Natten, skulde gøres saa hyggeligt som muligt med Fars private Lænestol. Saa mange af Herredets Præster, som Huset kunde rumme, skulde møde ved Gudstjenesten, hvor Far og derefter Biskoppen skulde tale, derefter hjem til den bedste Middag, der kunde præsteres. - Kogekone eksisterede ikke. - Spændingen var stor, da vi hørte Vognen komme, og for en Gangs Skyld blev mine Forventninger næsten overtrufne. Jeg syntes, han lignede en Konge, som han kørte frem i flot Landauer med fin Kusk og do. Tjener, - den sidste boede som æret Gæst i Forpagterens Stadsestue.

Mor skulde - jeg havde nær sagt: i Embeds Medfør - følge med Far i Kirken, og der sad hun og søgte, som det

var hendes Pligt, at følge hvert Ord af Biskoppens udmærkede Tale, mens hendes jordiske Tanker, som hun senere betroede os, drejede sig om den til et Par almindelige Piger overladte Festmiddag, hvor det gjaldt Ære og Prestige. - Hun fik en pludselig Angst for, at Stine skulde komme for meget Salt i Suppen, at Børnene skulde gøre gale Streger eller faa Pletter paa Tøjet, - ja, maatte dog blot de to Prinsessebuddinger komme høje og lysebrune frem til Desserten - den mindste Vaklen til Siden vilde være hende en personlig Sorg og Skam. Naa, Gudske lov, alt forløb paa bedste Maade, Middagen var fortrinlig og paaskønnedes stærkt, Stemningen steg og blev helt patriarkalsk, da Mor ved Kaffen præsenterede sine ualmindelige Børn, antagelig den Gang fem - for Højærværdigheden, som til min Skræk tog mig hen foran sig og spurgte: "Kan Du Luthers lille Katekismus udenad?" Da følte jeg mig paa sikker Grund og svarede: "Ja, og jeg kan ogsaa hele Balslevs Lærebog udenom". Om han syntes, det lød lidt vigtigt, ved jeg ikke, - han sagde: "Du kan maaske staa paa et Ben og sige den frem?" Det var jo et underligt Spørgsmaal, jeg tog det i fuldt Alvor og svarede efter et øjeblik Betænkning: "Det tror jeg ikke, jeg kan", hvorpaa han hørte mig rundt omkring i Balslev og forhaabentlig fik det Indtryk, at jeg ikke havde pralet. Han forærede mig nemlig en nydelig lille Bog i Guldsnit, hvilken Gave, tilligemed Æren af at være bleven eksamineret af en Biskop, højligt misundtes mig af mine Søskende.

De to Biskopper, vi senere saa i Hjemmet, Engels toft fra Odense og Laub fra Viborg, var maaske lige saa lærde som Biskop Kierkegaard, men optraadte med den største Beskedenhed, ja ligefrem Elskelighed.

En meget dramatisk Aften i min Barndom staar endnu saa tydeligt for mig, som var det sket i Gaar, - og jeg var dog kun 7 Aar. - Jeg tror, det var det Aar, da Far var blevet Rigsdagsmand, efter megen Opfordring udefra og mange Betæneligheder fra sin Side ved at være saa længe fra sit Embede, hvis Forretninger imens skulde besørges af hans Ven og Nabo, Provst Madelung i Sjørring, og Herredets andre Præster paa Omgang. Far var i alt Fald i København paa det omtalte Tidspunkt.

Forestil jer en kold, mørk Novembraften, Sneen, vælter ned, Vejene er kun farbare i Slæde. De smaa Børn er i Seng, vi store sidder paa Gulvet foran Kakkelovnen, hvor Ilden varmer vældigt og oplyser vor lille Plads, - optaget af det forbyderiske, men spændende Foretagende at se, hvor højt vi kan faa et Termometer til at stige. Mor ser det ikke, hun sidder i Sofaen, fordybet i en Bog. Pludselig hører vi Kanebjælder, - en stor, svær Mand med sort Haar og Skæg, i Pels, laadden Hue og Pelsstøvler, iøvrigt næsten hvid af Sne, staar i Døren og siger med dyb, alvorlig Stemme de tre Ord: "Kongen er død". - Mor var dybt grebet, vi Børn gjorde i vor Forfærdelse den sidste Attaque paa Termometret, som sprang med et lille sygt Knald, saa de interessante smaa Sølvkugler spredtes paa Gulvet. Manden var vor Huslæge, Dr. David¹²⁾ fra Thisted. Han blev kun et øjeblik, skulde videre paa Sygebesøg, - jeg antager, det har været den 16. November 1863, som Kongen døde den 15. Mor glemte helt at skænde for Termometret.

Om Krigen, som begyndte i Februar 1864, husker jeg kun lidt, eller rettere, jeg tror ikke, man talte meget derom i Børns Nærværelse, saa meget mere som ingen tysk Soldat viste sig paa vor Egn; Far saa kun Prøjsere een Gang, nemlig da han var i Aalborg for at tale med sin Biskop. Men i mit Barnesind stod det fast, at havde Frederik VII. levet, havde det været en smal Sag for ham at jage Tyskerne ud, men jeg - muligvis paavirket af, hvad jeg havde hørt andre sige - havde en svag Mistillid til den nye Konge. Mest optaget var jeg af det mægtige Arbejde, som Mor, i Spidsen for Sognets Kvinder, udrettede for at skaffe Soldaterne - alles Helte i de Dage - varme Klæder. Alle strikkede og syede; Strømper, Tørklæder, o. s. v. ordnede i Bundter paa et Dusin, hobede sig helt op til Loftet i vort Gæsteværelse, og vi smaa Piger strikkede Moffediser og følte os samfundsnyttige.

Min sidste Erindring fra Hundborg er Tiden, da Far forflyttedes til Buderup, Gravlev og Aardestrup. Stor var Sorgen i Sognet, og den udløstes, foruden i utallige Afskedsfester i Hjemmene, i Dannelsen af en Komité - selvfølgelig med Kammerraaden i Spidsen - til Indkøb og Overrækkelse af en Afskedsgave. Det maa særlig bemærkes, at i Komitéen var, ganske mod god gammel Skik, men efter særligt Forlangende, een Kvinde. - Komitéens højtidelige Ankomst og Modtagelse staar tydeligt for mig i alle Enkeltheder. Knudsen holdt en hjertelig Tale, mange Taarer flød, - og vi Børn stod opstillet, og da saa det utænkelige skete, at Kammerraaden, vor altid muntre Ven, trak sit store røde Silkelommelørklæde frem og voldsomt prustende pudsede Næse og samtidig tørrede sine Øjne, - da overgav ogsaa jeg mig til heftig Sorg, jeg vidste ikke ret hvorfor. - Taffeluret ansaas i de Tider for at være uendelig pragtfuldt. Kaffekanden var en særlig Gave til Mor, et Slags Symbol paa mange glade og hyggelige Kaffedrikninger sammen med den afholdte Præstekone. - Jeg sørgede en hel Del over Afskeden med mine kære Legekammerater, Forpagterens Børn. Der var 12, og de ældste, Per og Ane, var mine specielle Venner, men Tanken om Rejse og alt det spændende, som forestod, det nye Hjem med den store Have med mange Frugttræer, opfyldte mig med en saadan Henrykkelse, at jeg uden større Sentimentalitet sagde Farvel til mit kære gamle Barndomshjem.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1943, side 307-326)

¹²⁾ Vilh. Julius David, Distriktslæge 1862-1869.